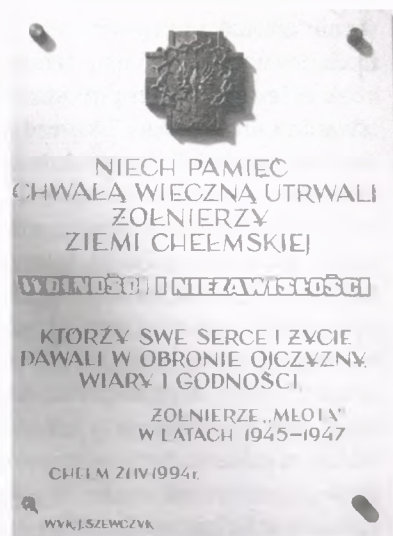

Miejsca pamięci Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” – Inspektoratu Chełmskiego „WiN” Stowarzyszenia Społeczno – Kombatanckiego (2)

Jan Paszkiewicz

Tablica pamięci żołnierzy Zrzeszenia „WiN” ziemi chełmskiej – Chełm, Bazylika Narodzenia NMP (1994 r.).

Jedyny na terenie obwodu chełmskiego – wchodzącego (obok krasnostawskiego i włodawskiego) w skład Inspektoratu Rejonowego „Chełm” – oddział zbrojny „WiN” funkcjonował od 4 VII 1945 do honorowego ujawnienia w Wojsławicach 16 III 1947 r. pod dowództwem komendanta rejonu I. (Rakołupy – Wojsławice – Krzywiczki) pchor./ppor./por. Henryka Lewczuka ps. „Młot”, który do końca września 1945 r. utożsamiał się raczej z Ruchem Oporu Armii Krajowej (nazw „NIE” czy DSZ nie słyszał wówczas w ogóle – por. Jan A. Paszkiewicz, *Wychodzenie z mroku*, „Tygodnik Chełmski ZWIERCIA DŁO”, nr-y 28 i 29 z 8 i 15 VII 1992 r.).

Jerzy Masłowski, historyk od lat zajmujący się badaniem zagadnienia, do najważniejszych akcji oddziału zalicza: rozbięcie Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Hrubieszowie i uwolnienie kilkudziesięciu więźniów politycznych we współdziałaniu z innymi oddziałami „WiN” i UPA (27/28 V 1946 r.); wykonanie wyroku na staroście chełmskim Stefanie Flisie, kierującym działaniami wymierzonymi w podziemie niepodległościowe i legalne a opozycyjne Polskie Stronnictwo Ludowe w Chełmie

(16 VI 1946 r.); przejście kasy pułkowej podczas transportu z Hrubieszowa do Chełma w Lesie Pobołowickim (19 IX 1946 r.); uwolnienie aresztowanego rannego oficera wywiadu rejonu I. ppor. Stefana Winiarczyka ps. „Wyrwa” ze szpitala przy ul. Hrubieszowskiej w Chełmie (24 X 1946 r.); rozpraszanie grup propagandowych przed referendum w czerwcu 1946 i wyborami do sejmu w styczniu 1947 r.; rozbrojenie placówek Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w Leśniowicach gm. Rakołupy i Husynnem gm. Turka na przełomie 1946 i 1947 r. oraz starcia z ekspedycjami karnymi PUBP z Chełma w obronie miejscowej ludności. W prezentacji multimedialnej *Chełmscy „żołnierze wyklęci” – wybrane sylwetki. Na podstawie dokumentów płk. [?] Henryka Lewczuka „Młota” i dokumentów IPN (...)* w r. ub. zamieścił mini-biogramy (na ogół ze zdjęciami) 4. inspektorów chełmskich AK-„WiN” 1944-47, 5. komendantów obwodu, 6. komendantów rejonu I., 10. oficerów oddziału „Młota” (w tym, nie wiedzieć czemu, poległego 18 V 1945 r. w Lesie Sajczyckim ppor. Wacława Witnickiego ps. „Kos” z oddziału mjr. „Fali”) i 28. jego żołnierzy,

a ponadto 7 zdjęć z lat 1946-47 i 5 reprografii dokumentów z nim związanych.

Według źródeł ubeckich „Młot” ujawnił się z 34. żołnierzami oddziału i 74. członkami z placówek (w Rakołupach, Krzywiczkach, Wojsławicach i Żmudzi). Na liście Stanisława Maślanki ps. „Legenda” (obecnie mjr WP w st. spocz. – Honorowy Prezes Inspektoratu) z kolei figuruje blisko 100. żołnierzy, którzy przeszli w różnych okresach przez oddział. Liczba powiązanych z nim ludzi, zakonspirowanych na placówkach, natomiast szacowana była przez UB na około 1000 (podają za J. Maślowskim). Spośród podkomendnych „Młota” przy życiu pozostaje już tylko 4. – 2. jego kolejnych zastępców (ówcześni ppor. ppor. M. Niedzielski we Wrocławiu i S. Maślanka w Warszawie) oraz 2. żołnierzy (Roman Matejski ps. „Skała” w Zakopanem i Wacław Prystupa ps. „Piskorz”, obecnie kpt. WP w st. spocz. – Wiceprezes Inspektoratu, w Chełmie).

W kronice Koła Chełm SZŻAK istnieje pod datą 2 IV 1992 r. zapis: *Ustanowiony został Inspektorat Stowarzyszenia „Wolność i Niezawisłość” w Chełmie. Obecny był na zebraniu organizacyjnym por. Mieczysław Niedzielski ps. „Grot”, przedstawiciel Zarządu Gł. WiN. Inicjatorem tego przedsięwzięcia był Zenon Lewczuk [niedawno zmarły najmłodszy brat „Młota”]. Potwierdzają ten fakt*

protokół i lista obecności członków-założycieli na zebraniu w ówczesnej siedzibie PSL „Solidarność” przy al. Marsz. J. Piłsudskiego 11 A oraz dokumenty pochodne zachowane w archiwum Inspektoratu. Według relacji J. Maślowskiego 10 V 1992 r. – po Mszy św. w Bazylice Narodzenia NMP – odbyło się kolejne zebranie (tym razem już z osobistym udziałem „Młota”), na którym zatwierdzono nazwę i zainaugurowano oficjalnie działalność Inspektoratu. Prawdą jest jednak, że w okresie przejściowym nazw używano różnych. 10 IV 1994 r. powołano wreszcie Autonomiczny Inspektorat Województwa Chełmskiego, który 21 III 1999 r. – już jako Inspektorat Chełmski – znalazł się w strukturach Obszaru Wschodniego z/s w Lublinie. Jego sztandar, poświęcony 14 VI 1998 r. w Bazylice Mariackiej na „Górcze”, przekazany został 20 IV 2007 r. ZSO nr 6 im. K. Janczykowskiego w Chełmie. Kolejnymi Prezesami Zarządu byli: Mieczysław Szczepanik ps. „Orzeł” (1992-96), Bronisław Tokarz ps. „Lot”, „Cichy” (1996-2001) i Jan Kowalczyk ps. „Mały” (2001-12).

Przed 20. laty (21 IV 1994 r.), w trakcie obchodów Święta Zrzeszenia „WiN” Ziemi Chełmskiej, odsłonięto i poświęcono w Bazylice tablicę pamięci jego niezłomnych żołnierzy (po lewej stronie od wejścia głównego – por. Zbigniew Lubaszewski, *Pomniki i tablice pamiątkowe Chełma*, Chełm 2009, s. 55-56).